

Česká zemědělská univerzita v Praze

Fakulta agrobiologie, potravinových a přírodních zdrojů

Katedra speciální zootechniky

Aktivní stáj

Bakalářská práce

Autor práce: Alexandra Bínová

Vedoucí práce: Ing. Cyril Neumann

© 2016 ČZU v Praze

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci "Aktivní stáj" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury na konci práce. Jako autorka uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne _____

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala Ing. Cyrilu Neumannovi za duševní a intelektuální podporu při zpracování této práce. Také bych ráda zmínila poděkování pro majitele AS, kteří mi poskytli možnost, čas a informace o jejich stájích.

Aktivní stáj

Souhrn

Práce o systému Aktivní stáje pojednává o „alternativním“ ustájení při chovu koní, který obsahuje aktivní bezkontaktní prvky zaměstnávající koně v průběhu celého dne. Vysvětluje inovativní vztah s koňmi pomocí vysoce vyvinutých technologií, které koním umožňují aktivní činnost v průběhu celého dne.

Koně nemusí vyčkávat majitele, či ošetřovatele, a pasivně přijímat jejich péči. Důležitým faktorem je svobodná volba koně, tedy myšlenka nutit koně o činnostech přemýšlet. Rozvíjet jejich kognitivní schopnosti. V práci je detailněji popsána technika celého komplexu, jeho vybavení včetně všech aktivních prvků. Je vysvětleno, co je aktivní prvek a čím motivuje koně k pohybu ve srovnání s boxovým ustájením. V závěru práce je porovnána aktivní stáj i s ustájením pastevním.

Práce srovnává, jak jsou v systému aktivní stáje dodržovány základní podmínky pěti svobod vzhledem welfare, zda zvířatům něco nechybí a naopak, v čem stáj vyčnívá oproti ostatním druhům ustájení.

Práce je sestavena na základě pozorování a formou dotazníků uživatelů tohoto systému ustájení.

Práce si neosobuje roli arbitra k rozhodnutí o vhodnosti systému aktivní stáj. Práce pouze vysvětluje a porovnává klady i zápory jednotlivých systémů ustájení.

Klíčová slova: aktivní stáj, welfare, chov koní, alternativní ustájení, motivace

Active stable

Summary

Active work on the system stable discusses "alternative" stabling for horses that contains the active components employing contactless horses throughout the day.

Explains innovative relationship with horses using highly developed technologies that allow horses active activity throughout the day. Horses do not have to wait for the owner and passively receive their care. An important factor is the free choice of the horse, thus forcing the idea of a horse on the activities of thinking. Develop their cognitive abilities. The work is described in more detail of the complex technology, its equipment including all active elements. It explains what is an active element and what motivates the horse to move in comparison with boxing housing. The conclusion is stable and active compared with stabling grazing. The work compares how the system is active Stables met the basic conditions of the five freedoms of animal welfare given that the animals something missing, and vice versa, what stands stable compared to other types of housing. The work is compiled based on observation and through questionnaires users of the housing system. Work is not arbiter to determine the appropriateness of an active stable. Work only explains and compares the pros and cons of various housing systems.

Keywords: active stable, welfare, horses, alternative stabling, motivation

OBSAH

1 Úvod	7
2 Cíl práce	8
3 Literární přehled	9
3.1 Aktivní stáj	10
3.1.1 Welfare	11
3.2 Vybavení AS	13
3.2.1 Paddock	15
3.2.2 Technika AS.....	24
3.3 Trvalý stres následkem volného ustájení	38
3.4 Ustájení v době změn klimatu	39
3.5 Adaptace při stěhování ze stáje do stáje	41
3.6 O významu sestavování skupin	43
3.7 Praktické zkušenosti provozovatelů systému Aktivní stáje	45
3.7.1 Středisko Čím	45
3.7.2 Středisko Kamenný Dvůr	48
4. Závěr	51
5. Seznam literatury	52

1 Úvod

Systém Aktivní stáj (AS) je průkopníkem nových pohledů na ustájení koní, který je rozvíjen již několik roků v západní Evropě, v ČR je doposud na samém počátku zavádění. Proto je v ČR pro většinu chovatelů obtížné představit si technologii Aktivní stáj. Práce je věnována koním a začleňuje jejich chov do systému ekologického zemědělství.

Přes doposud velmi malou skupinu chovatelů, kteří se o tuto technologii ustájení a chov koní zajímají, existují v ČR již stáje, které přinášejí první poznatky o výhodách a nevýhodách systému. Setkání s aktivními prvky v ustájení má ale dlouhodobější tradici, především v chovu skotu.

Tyto technologie pomocí probouzení samotné aktivity zvířat usnadňují personální náročnost velkokapacitních chovů. S tím úzce souvisí i ekonomika a produktivita chovů. Změny ekonomického prostředí v ČR po roce 1989 významně ovlivnily rozsah a zaměření živočišné výroby a používané technologické systém.

Systém aktivních stájí pro koně vychází především ze zkušenosti s aktivními prvky v chovu skotu. Tím jsou myšleny krmné automaty, dojící zařízení, odklíz hnoje a jiné. Vzhledem k tomu, že stále stoupají ceny pracovních sil, rostou podmínky pro ochranu životního prostředí a prosazují se stále náročnější požadavky pro ochranu zvířata jejich welfare. Trendem je neustálá modernizace komfortu zvířat.

Průkopníkem systému aktivní stáj se v minulosti stalo Německo, které jako první začalo zavádět tyto prvky do mechanizace chovu koní. Popularita těchto chovů v této zemi způsobila postupné využívání systému AS. Historické ustájení koní potlačilo většinu přirozeného prostředí, ve kterém se kůň cítí dobře. Tím jsou potlačovány veškeré přirozené instinkty koní. Normální přirozenou náplní dne koní je hledání potravy, pohyb na čerstvém vzduchu a komunikace s ostatními členy stáda. Tyto činnosti pomáhá v systému AS zajistit speciální technika a vybavení, které je popsáno v práci. Areál aktivní stáje je maximálně přizpůsoben komfortu koní s důrazem na respekt jejich přirozeného prostředí.

Přichází nová technologie ustájení koní o alternativní způsobu chovu koní, neomezenosti a svobodě pohybu. Moderní trend, aktivní stáj. Existují rozdílné názory. Systém je rozvíjený zatím krátce a doposud chybí kvalitní výzkum a prezentace výhod a nevýhod. Práce proto pracuje s omezenými zdrojovými možnostmi. Práce se opírá o zkušenosti majitelů, obchodních poskytovatelů systémů, nebo propagátorů tohoto zařízení.

2 Cíl práce

Cílem práce je především konkrétní rozbor technologií a vybavení v režimu aktivní stáj a popis chovu koní v systému. Důležitým cílem práce je též posouzení výhod a nevýhod systému aktivní stáj z poznatků uživatelů z ČR. Dalším bodem práce je posouzení z vlivu systému aktivní stáj na welfare koní, který je v posledních letech velmi propagován. V neposlední řadě je práce rozšířena o podstatné kapitoly o chování koní následkem stěhování do nové stáje a možnosti trvalého stresu z pastevního ustájení. V práci je také uvedena menší kapitola věnující se sestavování skupin koní při plánované změně jejich ustájení, která je prvním bodem úkonů při plánované výstavbě, nebo už jen vlastnímu přesunu, systému aktivní stáje.

3 Literární přehled

Myšlenka napodobit koním jejich původní přirozené prostředí vychází ze znalosti jejich instinktů a potřeb. Jednou z primárních potřeb pro koně je sociální kontakt. Kůň je sociální zvíře. V prvním bodě systému aktivní stáje se jedná především o zpětné začlenění jedince do stáda. Domestikace poskytla koním lidskou společnost jako standartní životní prostředí (Záliš, 2013).

Sociální kontakt člověka s koněm není rovnocenný jako vztah dvou koní mezi sebou. Vnímání člověka koněm je ovlivněno zkušeností, to znamená opakovanou interakcí (Sankey et al, 2009).

Historie chovu koní přináší postupnou devastaci přirozenosti koně řadou omezení, které v minulosti ustájení koní způsobilo. Po dlouhá staletí se měnily způsoby jejich chovů a ustájení. Příkladem je vazná stáj, kde nebyla dostatečná dotace vzduchu, kterou koně vyžadovali, za to však zde byla vysoká vlhkost. Zootechnické omyly při ustájení se dají najít v každé alespoň trochu dochované historické stáji (Bořánek, 2005).

Rekonstrukce NH Kladruby je ukázkovým příkladem. Po celá staletí se ustájení koní měnilo, inovovalo. Po celá staletí existoval nespočet vazných stájí a to jak pro koně v práci, tak ve výcviku. Modernějším pojetím je boxové ustájení, využívané i v současnosti. Rekonstrukce NH Kladruby modernizovala stáje vazné na stáje boxové s výjimkou jediné stáje, která pouze dokumentuje historický způsob ustájení. Kůň většinu dne tráví apaticky s možností pouze minimálního pohybu. V minulosti to bylo příčinou i mnoha problémů, o kterých svědčí celá řada poruch chování a stereotypií (Záliš, 1995).

Moderní pojetí ustájení koní ve druhé polovině 20. stol. přináší masivní rozšíření boxových stájí, které ovšem také nejsou ideální. Koním chybí kontakt a komunikace. V minulosti byli koně uzavíráni v boxech bez možnosti komunikovat s ostatními koňmi ve stáji. A tak začala mezi příznivci welfare touha po změně hledaná v pastevním ustájení a v posledních letech také v systému Aktivní stáje (Kelley, 2002).

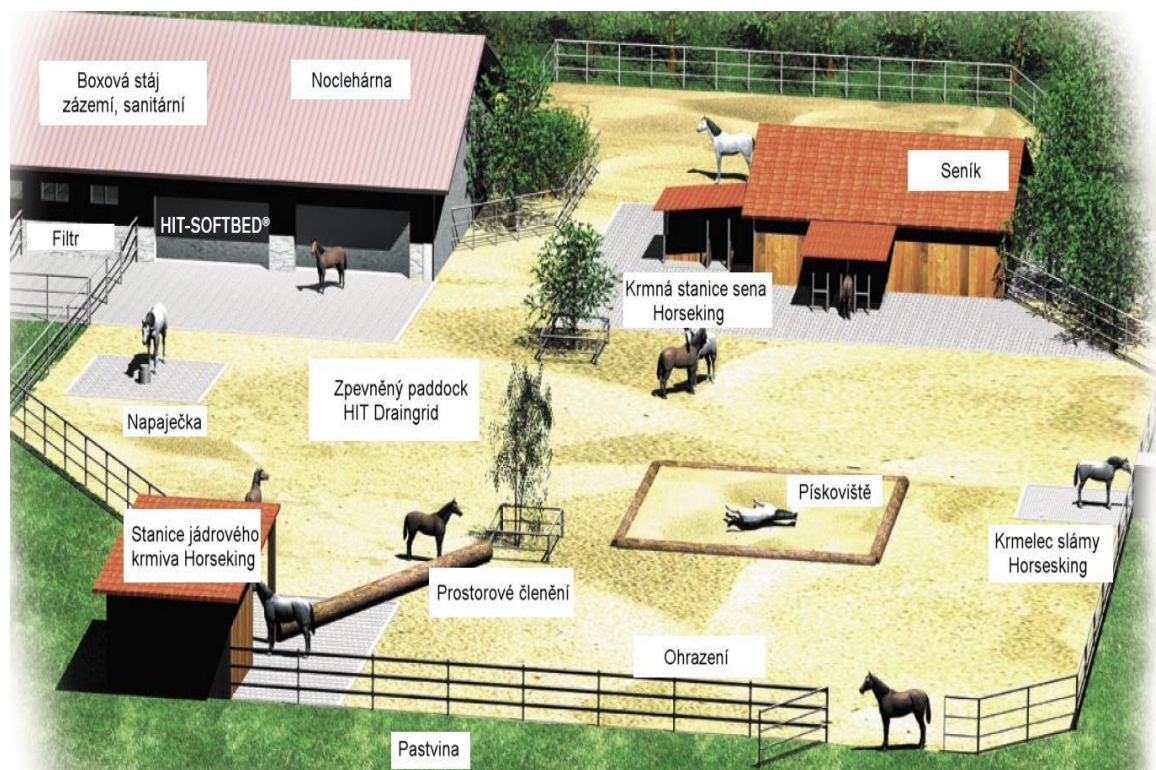
3.1 Aktivní stáj

Jedná se o druh alternativního ustájení vzhledem k boxové stáji s technicky pokročilými prvky zařízení. Ustájení koní je společné, tedy každý kůň má možnost osobního kontaktu s dalším koněm ze skupiny takto ustájených koní. Prostor AS je rozdělen na dílčí úseky s určitou jednoznačnou funkcí. K těmto prostorám patří například místo k odpočinku, místo ke krmení jádrem, prostor ke krmení objemovými krmivky, paddock, tj. místo pro pohyb koně, a dále prostory s napájecími zařízeními (Romanazzi, 2009).

První stáj, který začal zavádět tyto prvky do mechanizace chovu skotu, a spustil tak vlnu modernizace stájí, bylo Německo. Popularita stájí v této zemi způsobila postupné využívání systému AS i u koní. Zootechnické omyly v historickém ustájení koní potlačily většinu přirozeného prostředí, ve kterém se kůň cítí dobře. Tím jsou potlačovány veškeré přirozené instinkty koní (Fuka, 2016).

Normální přirozenou náplní dne koní je hledání potravy, pohyb na čerstvém vzduchu a komunikace s ostatními členy stáda. Tyto činnosti pomáhá v systému AS zajistit speciální technika a vybavení (Jackson, 2013).

Areál Aktivní stáje (obr. 01) je maximálně přizpůsoben komfortu koní s důrazem na respekt jejich přirozeného prostředí (Lang, 2013).

Obr. 01 Schéma aktivní stáje (VYŠÍN, 2012).

Hlavní myšlenkou původních propagátorů systému AS bylo napodobení přirozených podmínek, které koně mívali před domestikací ve volné přírodě. Vytvoření vnitřního klidu a splnění welfare. Potřeba vytvoření sociální slasti (Koukolík, 2012).

V systému AS jsou koně v přirozené komunitě svého druhu. Kůň má tak možnost chovat se ve stádu velmi podobně jako dříve. Prvky jako komunikace mezi členy stáda, pohyb dle svého uvážení a vyhledávání potravy bylo pro ně základní náplní dne. Samozřejmě také strach z predátorů, který nesmí být opomíjen. Rozsah těchto prvků se bude projevovat ve fyzické kondici a psychické spokojenosti. Sociální vztahy jsou především u sociálních druhů důležité (Wendt, 2013).

3.1.1 Welfare

V překladu slova „WELFARE“ nacházíme české slovo „pohoda“. Životní pohoda. Životní pohoda zvířat je stav naplnění všech materiálních podmínek, které jsou předpokladem zdraví organismu, kdy je zvíře v souladu se svým životním prostředím. Pohoda zvířete je určena jeho schopností vyhnout se strádání a zachovat si zdatnost (Šarapatka, Urban, 2006).

Tím, že je člověk nadřazen zvířatům, se musí uchopit zodpovědnosti za jejich zdraví, štěstí, klid, tedy jejich Welfare. To, jak naše zvířata žijí, je obrázkem jejich chovu. Vlastně tím, jak se k nim člověk chová a co je schopen zvířatům poskytnout. Zvířata jsou taktéž jako člověk citlivé bytosti, které umí trpět a strádat. Naopak je samozřejmostí, že dokáží cítit pocity blaha. Jejich pocity vnímání a jejich duševní i psychická pohoda se odráží na jejich zevnějšku. Zvíře, které je psychicky nevyrovnané a po kterékoliv stránce právě strádá, bude vypadat odlišně, než zvíře, které má vše, co sám vyžaduje. Tím, že se zvířaty člověk neumí komunikovat a koně nemohou říct, jak se zrovna cítí, či co vyžadují, je důležitým aspektem chovatele, majitele i ošetřovatele všechny zvířata pozorovat. To, že ve stádu se jedno zvíře zdá naprosto v pořádku zdravé a šťastné, je na něm vidět chuť do života, neznamená, že jeho „stádový kolega“ to vidí stejně. Je podstatné, že každý kůň, stejně jako člověk, má svou duši, svůj mozek, své tělo a především své pocity. Je třeba tedy sledovat zvířata jednotlivě. Nikoliv jako celek. Jako jedno stádo, či jednu stáj (McCillwraith, 2012).

Když se podíváme na to, jak rozeznat šťastné zvíře od toho nešťastného, určitě bychom měli sledovat jeho stravu. Jak často žere a co žere. Je v celku jasné, že kůň, který hubne, i přes dostatek žrádla, není zcela v pořádku. A zase kůň, který by žral, ale nemá co, to je stránka druhá, né však opačná. Opět to není v pořádku. V tomto případě však může docházet k vyvolání stresu u zvířete, což se může projevit i v jeho zdravotní stránce. Zájem, o

životní pohodu zvířat je tedy logickým důsledkem odpovědného přístupu. (Šarapatka et al., 2006).

Co však stanoví předpoklady k tomu, aby zvíře bylo šťastné? Britskou radou bylo začátkem 90. let upraveno alespoň pět základních podmínek, takzvaných 5 svobod, podmínek snažíc se vystihnout welfare zvířat. I když, když se jedná o „živou bytost“ je možné, určit nějaká konkrétní pravidla pro to, co zvíře uvede do spokojenosti (Schmidt, 2013).

Pět svobod na základě Welfare

1) Svoboda od hladu a žízně

Nerušeny přístup ke krmivu a vodě. To je jedním se zaručujících předpokladů ke zdraví a tělesné zdatnosti.

2) Svoboda od nepohodlí

Důležité je i prostředí, včetně úkrytu a pohodlného místa k odpočinku.

3) Svoboda od bolesti, zranění a onemocnění

Zajistit prevenci anebo rychlou diagnózu a léčení.

4) Svoboda od strachu a stresu

Zajištěním takového prostředí a zacházení, při kterém bude vyloučeno psychické strádání.

5) Svoboda projevit přirozené chování

Poskytnutí optimálního a vhodného prostoru, popřípadě zajistit společnost zvířat téhož druhu (Webster, 2009).

Princip pěti svobod ke zhodnocení prostředí aktivní stáje.

- **Svoboda od hladu a žízně.** Způsob podávání krmiva, jak v krmném automatu na objemové krmivo, tak v krmném automatu jadrného krmiva, zajišťuje neustálý přístup koni k jeho potravě. V porovnání s klasickým boxovým ustájením koní lze říct, že kůň se nemusí obávat, že nedostane nažrat. V momentě, kdy on sám je si vědom, že hladoví, může se okamžitě odebrat do automatu, kde je zajištěn jeho přísun potravy. Nemusí vyčkávat příchodu ošetřovatele. To je pozitivum pro aktivní stáj. Napáječky jsou shodná zařízení jak v boxovém ustájení tak aktivní stáji.
- **Svoboda od nepohodlí.** Konkrétně matrace softbed jsou maximální položkou komfortu. Jedná o naprosté pohodlí. Výhoda aktivní stáje je naproti boxům nejvíce znatelná

v rozsahu možnosti se pohybovat. Zvíře vlastně není zavřené, je na čerstvém vzduchu a může se pohybovat, jak je jemu libo. Pokud se jedná o srovnání aktivní stáje s pastevním ustájením, rozdíl není tak velký. Systém AS je „pastevní chov“. Avšak jako nepohodlí lze považovat stádová dominance. Stádová dominance, jakkoliv přirozená má svá pravidla a přítomnost příliš dominantních či naopak submisivních koní ve stádě může způsobovat řadu problémů.

- **Svoboda od bolesti, zranění a onemocnění.** Technicky dobře zajištěná stáj je předpokladem k bezpečnému chovu a minimu zranění. Ovšem z pohledu porovnávání není rozdíl, za se zvíře zraní na pastvině aktivní stáje, nebo na pastvině vedle svého boxu. Obojí vyžaduje pozornost ošetřovatele, nikoliv typ ustájení.
- **Svoboda od strachu a stresu.** Zda-li se kůň cítí bezpečněji a klidněji v otevřeném prostoru, je diskutabilní.
- **Svoboda projevit přirozené chování.** Zaleží na konkrétním způsobu chovu a přístupu majitele.

3.2 Vybavení AS

Hlavní myšlenkou byly přirozené podmínky. Jednou z nich je volný pohyb. Na tento prvek je při výstavbě AS brán největší zřetel. AS se snaží koně motivovat k trvalému pohybu a to především na čerstvém vzduchu. AS Zlepšuje celkový zdravotní stav zvířat a přispívá k jejich dobré pracovní i sportovní kondici (Fuka, 2016).

Dalším bodem bylo krmivo. Neustálý přístup ke krmení. Systém AS pomocí krmného automatu zajišťuje koním neustálý přístup ke krmivu v dávkách, který si sám určí kůň dle své potřeby a to i v nočních hodinách. Porce krmiva jsou složeny na základě potřeby každého koně. Rozdílnou stravu může mít březí kobyla, jinou plemenný hřebec, jinou sportovní kůň, jinou hříbě, jinou poník a také jinou může mít starý kůň bez každodenní zátěže. Automat rozeznává dávky krmiva dle čipu, který má kůň na sobě, tj. v podobě obojku, nebo jako implantovaný čip pod kůží. Čip je napojen na centrální počítač, kde lze veškeré informace o stravě, popřípadě pohybu pozorovat. Implantovaný čip je dražší, navíc se používá pouze u koní, které jsou v AS na stálo, kde se koně střídají, jsou používány pouze obojky. Prvotním cílem automatizace krmení není pouhá snaha o ulehčení práce ošetřovatelů ale hlavně motivace k pohybu. Snaha o náhradu automatů zvýšeným úsilím obsluhy se ukáže nereálná, když se uváží, že dvacetičlenné skupině koní je v systému podáno denně až 600 individualizovaných dávek krmení. (Vyšín, 2012).

Základem každé stáje je plocha, po které koně chodí. V systému AS je tato plocha nazývána „paddock“. Tato plocha musí být zpevněná. Zde se konají základní aktivity koní (Romanazzi, 2009).

Rozloha paddocku je závislá na velikosti skupiny, jednu skupinu může tvořit až 25 koní. Plocha paddocku pro jednoho koně se pohybuje od 50 do 100 m². Paddock je vlastně písek s drenáží zpevněný plastovým rastrem. Část plochy tvoří pevný povrch okolo krmných stanic apod. (Van Run, 2009).

Na středisku Čím jsou tyto plochy například z různých druhů zámkové dlažby. Prostorem, kde koně odpočívají, je objekt stáje nazývaná noclehárna. Kone leží na měkké ploše matrací HIT – Softbed. Podestýlka není nutná. Kone v tomto prostoru až na výjimky nemočí. Měkké matrace jsou pohodlné, odpočinek je intenzivní. Kone do stáje vstupují a vycházejí podle libosti (Vyšín, 2012).

Nejdůležitějším aktivním prvkem, je krmná stanice, nebo také krmný automat. Tento automat se týká jádrového krmiva. Krmný automat poskytuje koním směs až čtyř druhů krmiva. Jedna složka směsi také může být tekutá, pak se jedná o různé výživové doplňky. Kone jsou při vchodu do automatu rozpoznáni dle čipů (obr.02), implantovaných pod kůži nebo v rámci obojků. Čtečka tehdy rozeznává koně a dle jeho potřeby je mu nasypána jeho dávka krmiva, která je zadána pomocí programu v centrálním hlavním počítači. Kůň opouští krmný automat následujícím nebo bočním východem (Jackson, 2013).

Ohledně krmiva objemného se bavíme o zařízení nazývané krmelec. Kůň tráví příjmem sena denně až šest a půl hodiny. V krmelci je tato doba rozdělena zhruba desetkrát. Kone opět mohou být stádově pospolu, pokud je například krmelec hromadný. V těchto časových úsecích jsou staženy takzvané rolovací stěny a seno je koním zpřístupněno. Po uplynutí tohoto intervalu jsou stěny uzavřeny. Tento konkrétní systém je „krmelec s rolovacími stěnami“. Ohledně objemného krmiva používám jakési plastové nádoby, kde je umístěno seno. Kone libovolně přicházejí ke kterékoliv nádobě a konzumují seno v dávkách, které sami vyžadují. Díky plastovému materiálu je manipulace s těmito nádobami velmi jednoduchá (Lang, 2013).

Člověk ji bez větší námahy unese sám (komentář chovatele v AS). Samostatné krmení objemného krmiva je využívána především ve stájích, kde jsou koně, kteří mají vyšší časové nároky na krmení, nebo mají například problémy se zuby. Otázkou pak zůstává stránka finanční, která je u těchto individuálních automatů podstatně vyšší (O'Donell, 2000).

Je-li skupina dostatečně velká a v ní dostatek koní s neomezeným přístupem k objemnému krmivu, lze je pomocí brány selekce pouštět volně do prostoru, kde je seno

přístupné podle požadavku jednotlivce v obyčejném krmelci. Tento systém může také sloužit k zpřístupnění pastviny vybraným koním. Návrat do skupiny je možný přes jednosměrnou branku (Vyšín, 2012).

Nejdůležitějším zařízením, bez kterého by celý systém nemohl fungovat, je centrální počítač. Rozlišení koní v automatech pak zajišťují samotné již zmiňované čipy (Fuka, 2016).

Dalším vybavením celého systému AS mohou být doplňkové hračky, různé přírodně vypadající překážky (kulatiny, míče, solné lizy, drbadla, vodní bazénky, kamenné terasy aj.), různá ohrazení, libovolné přístřešky, pískoviště a mnoho dalších. (Romanazzi, 2011).

Zařízení, které nesmí chybět, je zdroj napájení. Měl by být mrazuvzdorný, výškově přijatelný a jejich počet musí být adekvátní vůči celému stádu. Kontrola těchto zařízení by měla být více než častá (Romanazzi, 2009).

Obr. 02 Čip umístěný v obojku (Vyšín, 2012).

3.2.1 Paddock

Začíná se s tím nezákladnějším prostorem, kde koně tráví svůj volný čas (obr.03). V tomto prostoru se vytvářejí veškeré mezidruhové vztahy, komunikace a zároveň aktivity. Tím je myšleno krmení, napájení, spánek, běhání a další. Pobyt v tomto prostoru může být trvalý, nebo dočasný za předpokladu, že koně mají přístup na pastvinu, nebo se s koňmi bude mimo tento prostor pracovat. Navazovat na paddock také může travnatý výběh, nebo vlastní přístřeší, či stáj (Vyšín, 2012).

Firma HIT-Aktivstall® zařizuje paddocky dle následujících podmínek:

- ✓ Přiměřená velikost počtu koní ve skupině (50 – 100 m² na 1 koně)
- ✓ Cca ze 70% plochy jako pískový povrch s kvalitní drenáží
- ✓ Cca z 30% pevný povrch zejména okolo míst krmení, napáječky, před stájí apod.
- ✓ Bezpečné ohrazení
- ✓ Logické prostorové členění

Nejzákladnějším bodem paddocku je povrch. Ten se skládá z několika drenážovaných vrstev. Musí avšak zajišťovat řadu aspektů. Ze zdravotního hlediska musí být nezávadný, v nadnesené míře rovný, vhodný pro pohybový aparát koně, nesmí se propadat, tedy musí být pevný. Dalším důležitým aspektem je snadná údržba (Van Run, 2009).

Důležité je, aby byl správně vyřešen přechod mezi funkčními místy stáje (Safari, 2012).

Obr. 03 Paddock (Vyšín, 2012).

Plocha AS, konkrétně tedy paddock, je upraven speciální drenáží na speciální povrch (Fuka, 2016).

Jeho složení je následující:

- Původní, avšak urovnaná zem
- Vrstva savého textilního materiálu
- 15-20cm hrubého štěrku
- 2cm jemně roztrášeného štěrku

- Samotná vyrovnávací drenáž (Draingrid) vyplněná drobným štěrkem
- Horní vrstva písku až 20cm (výška se liší dle způsobu užívání prostoru)

Správný podklad pro paddock je spolu s krmným automatem z celého systému aktivní stáje nejdražší část (Fuka, 2016)

Méně finančněji náročnější variantou podkladu pro aktivní stáj je zámková dlažba, nebo zatravnovací dlaždice využívané již téměř v každé stáji (Schmidt, 2013).

V prostoru paddocku lze také vytvořit jakési ostrůvky zeleně. Mohou mít jak estetický, ekonomický, tak i praktický účel. Z hlediska estetického mohou tvořit oživení písečného prostoru, z hlediska ekonomického pak nemusí být rozpočet pro vytvoření paddocku tak velký a z praktického hlediska lze tento prosto využít spolu například se stromy jako místo odpočinku, nebo při vyhledávání stínu (Jackson, 2013).

Mimo jiné nemusí to být konkrétně tyto ostrůvky zeleně, taktéž bychom mohli vytvořit vodní koupaliště. Prostor paddocku kromě bazénků a ostrůvků lze vyplnit i různými přírodními překážkami. Například písková schodiště, kamenné cesty, zatarasené cesty kmeny či kulatinami, různé dekorativní velké kameny, které budou koně obcházet, pískoviště, kde se kůň může vyválet a zároveň zchladit, utužené kopce, kamenné stěny a mnoho jiného (Romanazzi, 2009).

Kromě překážek, které zajišťují koním více pohybu, jejich obcházením, překračováním atd., můžeme paddock „vyzdobit hračkami“. Například gumové míče, sítě a jesle se senem, kartáčová drbadla, okusovadla kmenů. V paddocku se v daném slova smyslu nachází téměř veškeré technické zařízení aktivní stáje, od automatů, napaječek, hraček až po samotnou stáj (O'Donnell, 2000).

Paddock je pohodlně upravené okolí stáje (Schmidt, 2013).

Konkrétní složení podkladu dle HIT-Aktivstall® je pro malé plochy (obr. 04):

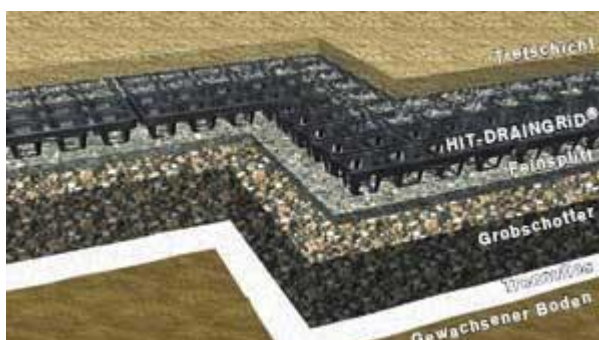
- Nášlapná vrstva – praný písek tl. 50 – 70 mm
- Voština se zásypem drobným štěrkem
- Geotextilie
- Urovnaná pláň

Obr. 04 Podklad pro malé plochy (Vyšín, 2012).

Konkrétní složení podkladu dle HIT-Aktivstall® je pro velké plochy (obr. 05):

- Nášlapná vrstva – praný písek 50 – 70 mm
- Voština se zásypem drobným štěrkem
- Podsyp voštiny drobným štěrkem 20 -50 mm
- Hutněné kamenivo 3 150 -200 mm
- Geotextile – podle stavu a typu zeminy pláne
- Urovnaná pláň

Obr. 05 Podklad pro velké plochy (Vyšín, 2012).

Voda v obou případech odtéká skrze vrstvu štěrku, jak drobného, tak hrubého. Přičemž při velkých plochách se zajišťuje ještě drenáží systém pro odtok (Lang, 2013).

3.2.1.1 Matrace SOFTBED

Obr. 06 Matrace Softbed, (Vyšín, 2012).

Klasická podestýlka v systému aktivní stáje je vyměněna za trvalejší, snáze čistitelnější, nejspíše i komfortnější, ale finančně náročnější matraci softbed (obr. 06 a 08). Pojem matrace tento materiál opravdu doslova vystihuje (Vyšín, 2012).

Tyto matrace jsou náhražkou klasické stájové podestýlky. Zvyknout si na tuto matraci zvládá kůň ve velmi krátkém časovém intervalu. Velkou výhodou je možné vidět v pohodlnosti a komfortu matrací (Fuka, 2016). Pozitivem také je, že se eliminuje vznik odřenin vznikajících při vstávání z nedostatečné vrstvy podestýlky (Blokhuys et al, 2013)

Vrstva matrací softbed je rovnoměrně rozpoložená. Co však vlastníci AS sami považující za nejvydařenější, je usnadnění způsobu odklizení hnoje a dodržování správných hygienických podmínek chovu.

Objem odklizeného výkalu je menší, jelikož koně využívají v těchto případech „záchod“ vybudovaný poblíž stáje. Tím může být myšleno například pískoviště, nebo malá ohrádka se slámou. Ve většině případů koně tuto matraci nepoužívají ke kálení. Typů těchto podložek je několik druhů, opět záleží na firmě a výběru majitele. Gumy jsou v obou případech vyrobeny z kvalitní gumy s dlouhou životností. Tyto plochy mohou být také společné, nebo v jednotlivých boxech. Systém AS se přiklání ke společné matraci softbed, aby byla podpořena vzájemná komunikace mezi koňmi (Romanazzi, 2009).

Základní rozměr dlaždice je 60x90 cm a tloušťka 7,5 cm. Větší dlaždice na softbed jsou o rozměrech 100x50 cm, ale tloušťka je 3 cm. (Vyšín, 2012).

Obr. 07 Matrace Softbed, (Vyšín, 2012).

Propojení lehací plochy (obr. 07) s okolím je zajištěno skrze gumový pás, nebo přechodovým klínem, který tyto plochy odděluje. Snadná montáž těchto desek může být provedena tak, že jsou desky rovnou pokládány na urovnaný povrch šterku. Vzniká tak možnost ušetření nákladů za pevnou podlahu (Fuka, 2016).

Softbed ukládaná do boxů má rozměry 1,8 x 2,4 m. Její hmotnost je zhruba 130kg (Romanazzi, 2011).

Obr. 08 Matrace Softbed, (Vyšín, 2012).

3.2.1.2 Porovnání hluboké podestýlky s rohoží

Výběr vhodného povrchu je základem celé stáje. Špatný výběr může mít za následek spoustu vážných zranění a nemocí. Chyby a omyly jsou v tomto případě neodpustitelné. Povrch stáje a výběhu je velmi důležitý, protože se na něm odehrává pro koně velmi důležitá aktivita, spánek (Schmidt, 2013).

Prvním způsobem je hluboká podestýlka. Způsob, kdy se každodenně odstraňují tuhé výkaly z povrchu, tekuté zůstávají, a na to se nastýlá čerstvá sláma. Výhodami můžeme označit úsporu času a v zimních měsících získání teplé podestýlky. Tento styl nastýlání koním je téměř již pradávným, přesto se s ním lze ještě setkat. To, proč se již začalo ustupovat z hlubokého nastýlání, je důvod především hygienický a také to, že v podestýlce vzniká hodně škodlivých plynů. Ve spodních místech hluboké podestýlky dochází k bakteriálnímu odbourávání hnoje a škodlivé plyny, jako je amoniak, čpavek, metan, zůstávají navázané na podestýlku. Onemocnění dýchacích cest je po onemocnění pohybového ústrojí druhou nejčastější příčinou snížení výkonnosti koní. Příčinou je především nekvalitní ovzduší a nedostatečné větrání v mnoha stájích (Kelley, 2002).

V dokumentární práci veterinárního sdružení pro ochranu zvířat (2005) se uvádějí hraniční hodnoty čpavku ve vzduchu 10ppm (to se rovná sedmi miligramům na metr krychlový vzduchu).

Experimentální měření koncentrací plynů ve stájích pro koně s vnitřními boxy v roce 2006 univerzity Georg-Augusta v Göttingenu, práce Amke Hormann, ukázalo, že při využití hluboké podestýlky už po pěti týdnech výrazně vzrostly hodnoty zatížení čpavkem. V osmém pokusném týdnu byla jeho průměrná koncentrace 5,8ppm a měla zvyšující se tendenci. Zároveň se během této doby zvyšovala následkem mikrobiálních procesů teplota hluboké podestýlky, což odbourávání látek za vzniku čpavku ještě násobilo. Současně byl během pokusu zaznamenán i významný nárůst koncentrace metanu v důsledku stoupajících anaerobních procesů v podestýlce.

V nařízení o „ochraně zvířat“ rakouského zákona na ochranu zvířat proti týrání (TSchG, 2006) se v bodě 2 obecných předpisů pro budovy a zařízení stájí říká: „Podlaha musí být neklouzavá a uzpůsobená a upevněná tak, aby u zvířat nemohlo dojít ke zranění a bolesti. Místa pro ležení zvířat musí být nastlaná, suchá a tak strukturovaná, aby si mohla všechna zvířata současně a nerušeně lehnout. (zdroj: www.pferdezucht-kaernten.at/pdf/tierschutzgesetz).“

V německém zákoně na ochranu zvířat, nové znění z roku 2006, takový závazný předpis vůbec není, a stejně tak se nevyskytuje ani v 40stránkovém „obecném správním předpisu k provádění zákona na ochranu zvířat“. Pouze německý svaz na ochranu zvířat doporučuje ve svém pozičním dokumentu „ustájení koní“ v oddíle 6.1 podestýlat v místech určených k odpočinku.

Základem je vyhnout se nevhodné kombinaci povrchu a podestýlky. Špatným příkladem je například denně vyměňovaná podestýlka na betonu. V takovém případě může zvíře uklouznout při vstávání, zatěžuje zároveň klouby, může dojít k otlakům a také je pro koně poměrně nepohodlná. Jako neklouzavým povrchem se velmi osvědčily plastové nebo gumové rohože, které ale musí být nepropustné, nesmí v nich být žádné otvory, aby pod ně nepronikla moč (Kelley, 2002).

Na příkladu AS a nocleháren, které mají povrch ze SOFTbedových dlaždic, je možné vidět správný příklad použití nepropustné gumové rohože. Je možné si přečíst o softbedu jako o měkkých ložích. Vzhledem k výskytu AS v ČR, jde zatím o zahraniční trend. Tím, že se jedná zatím o novinku na trhu, je toto téma poměrně sporné. Tyto měkké matrace jsou především černé, pružné a profilované gumové matrace o tloušťce zhruba 15-20cm, které se navzájem spojují pomocí zářezek, výčnělků, podobně jako puzzle. V zahraničí se také nazývají jako měkké lože, tento pojem se v německy mluvících zemích používá především v souvislosti s ustájením hospodářských zvířat, zejména skotu. Tento systém podestýlání se u koní i mimo AS používá stále více a to především v komerčních ustájeních. Výhodou je ušetřený čas i peníze a je z něj méně hnoje (Fuka, 2015).

V roce 2007 vyšel v jednom renomovaném odborném časopise pro rekreační jezdce článek o „matracích“. Podle něj je ustájení bez podestýlky nejen obhajitelné a přímo vhodné zvláště pro volná ustájení, ale údajně má dokonce své výhody – na místo určené pro odpočinek koně nemočí, protože neradi močí na hladký povrch. Na tomto místě také málo kálí, protože nenastlaný prostor využívají především ke spánku. Kromě toho odpadá nastýlání a tím se právě redukuje množství hnoje a potřebná doba práce. (John, 2007).

Z hlediska úvahy je třeba přemýšlet nad tím, zda li nám jde právě o welfare a pohodu koní, nebo jestli původním záměrem autora těchto matrací je usnadnění a ulehčení práce stájníka. Z ekonomického hlediska se například na německém trhu tyto matrace prodávají zhruba za 70 euro za metr čtvereční (Romanazzi, 2011).

Matrace byly jako „měkká lože“ určeny především pro krávy a u těchto zvířat se také ve velkém testovaly a zkoumaly. Zranění, chování při vstávání a lehání, akceptování,

opotřebování, náchylnost na poškození, čištění atd. Výsledky pozorování byly vesměs pozitivní. Jedna ze značek matrací byla testována německou zemědělskou společností Deutche Landwirtschaft – Gesellschaft e. V. (DLG, centrum testování technických a provozních prostředků) z Gross- Umstadt jako vhodná pro ustájení koní ve čtyřech jezdeckých podnicích v Bavorsku a výsledky testů byly kladné, stejně jako u provozovatelů testovaných stájí. Kromě „účinného základního čištění a dezinfekce spodní strany matrací, protože to bylo nákladné“. Všichni zúčastnění ohodnotili tento povrch celkem jako uspokojivý až velmi dobrý a tři ze čtyř podniků by si ho v případě potřeby opět pořídily. (DLG, 2004).

U výše jmenovaného centra nebyly však tyto matrace pojmenovány jako měkké lože, ale „pružná podlahová krytina v boxech, volných stájích a na předváděcích“. Testující odborníci k tomu vyslovili následující doporučení: „Pro zjednodušení čištění a lepší navázání vlhkosti se (v boxech) doporučuje používat i vhodná podestýlka (například piliny, hobliny i řezanka).“

Obecně jsou tyto pružné a neklouzavé matrace ve stájích pro koně velmi dobrou inovací do míst určených k ležení a chození (Jackson, 2013).

Ohledně povrchů ve výběhu pro koně, které jsou vhodné a zároveň nepříliš drahé a nejlépe splňují požadavky na welfare, existuje spousta dalších otázek. Vynalézavost výrobců není ničím ohraničena. Silný konkurenční tlak, který vládne, nebo začíná vládnout, v této branži je často důvodem různých pochybných varování nebo podvědomého nahánění strachu, s cílem zdiskreditovat levnější, ale osvědčené povrchy (Schmidt, 2013).

Příkladem – „Přirozený povrch nebo hliněný podklad nejsou vyhovující alternativa“, „chyby v podkladech jsou zpravidla velmi nepříjemné a velmi drahé“, „povrch pouze z písku nemá dostatečnou pevnost a pružnost“, „povrchy z dřevní štěpky stojí mnoho energie, síly a materiálu“. A dalších mnoho argumentů. Povrch paddocku a jeho řešení AS je popsán v předcházejících kapitolách (Kelley, 2002).

3.2.2 Technika AS

3.2.2.1 Stanice jádrného krmiva

Tak jako u krav, i u koní stoupá trend výpočtu krmné dávky počítačem. Lidstvo pohodlní. Pokud nabývá chovatel přesvědčení, že kůň či kráva není krmena dle jejich představ, ať už toho člověka nebo zvířete samotného, vyhledává alternativu. K tomu směle přispívají i reklamy a široký sortiment (Romanazzi, 2009).

Samozřejmě nutriční problém ve výživě koně je již dnes běžnou frází. Koním, ale i dalším hospodářským zvířatům chybí životně důležité živiny. Názory prodejců, jak je výživa zvířete to nejdůležitější, je přesvědčující. Spousta zvířat dle dnešních odborníků není krmena adekvátně a dostatečně. Kompletní zdraví je pak samozřejmě od této výživy závislé. To je základní kámen. U zvířat chovaných pro produkci mléka, masa a jiných surovin je výživa snad ještě komplikovanější. Neporovnáváme samozřejmě výživu sportovního vrcholového koně (Lindner, 2015).

Když už se uchýlíme k použití technologie a víme, že skladbu krmné dávky, což kdysi dělal profesionální krmivář, bude za nás řešit počítač, který se dle prodejců nemýlí a dokáže předcházet chybám člověka, je třeba popřemýšlet nad otázkou, zda stroj dokáže splnit lidská a v první řadě koňská očekávání. Je třeba také zhodnotit fakt, že bez vlastního úsudku a pouze automatizovaně nelze nenajít nedostatky a chybná „mechanická“ rozhodnutí (Kelley, 2002).

Veškeré programy požadují detailnější informace o reálném zdravotním stavu, celkovém stavu a dosavadním krmení. Po zadání nereálných, chybných či nekompletních informací výsledek očekávaně chybný a z praktického hlediska bezvýznamný (Rosset, 2015).

Základní informace by měly být složeny z hmotnosti koně, množství krmiva, druhů krmiv, zdravotním stavu, věku a pohlaví, využití a samozřejmě očekávané výkonnosti. Dá se říci, že v nadhledu není faktor, který by krmnou dávku neovlivnil. Úspěchem správné krmné dávky je dát alespoň tyto základní informace dohromady (Saastamoinen, 2012).

Pravdivý výsledek krmné dávky většinou utne nesprávná či neznalá přesná hmotnost koně. Běžný vzorec (obvod hrudníku v cm v místě obříšníku x obvod hrudníku v cm x délka těla v cm od ramenního kloubu po sedací kost dělené 11900, rovná se hmotnost v kg) nám poskytne pouze přibližné informace. I vážení na váze je pouze aktuální hmotnost (Schmidt, 2013).

Ve stěvě dlouhém cca 30m totiž může být až 100kg natrávenina, která dokáže znehodnotit správný výpočet skutečné živé váhy. Váhový rozdíl může být zapříčiněn samozřejmě i váhou celé opěrné soustavy. Kostra anglického plnokrevníka bude rozdílná

například od shirského koně. I teoretická nadváha a podvýživa mohou zkreslovat aktuální údaj. Ovšem bez zjištění hmotnosti nedokážeme digitální stanovení krmné dávky provést (Kelley, 2002).

V systému aktivní stáje se zařízení nazývá stanice jaderného krmiva, či krmný automat (obr. 09). Podání krmiv koni je téměř na gram přesné. Zkrmovat lze klasické jaderné krmivo, minerální látky, výživové doplňky a jiné. Konkrétní porce se nastaví na centrálním počítači, speciálně pro každého koně zvlášť dle jeho osobních potřeb a potřeb majitele. Velikost porce se zadává stejným způsobem. Po příchodu koně do krmného automatu čtečka identifikuje skrze čip na koni jedince a vsype jeho konkrétní dávku nastavenou majitelem, popřípadě ošetřovatelem, do žlabu. Žlab je umístěn téměř ve všech případech v rohu „krmného boxu“, dole u podlahy. Pokud se kůň v pravidelném intervalu nedostaví k žrádлу, např. z důvodů zaneprázdnění aktivitou ve stádu, je mu zvýšena následující porce. Krmný box je po dobu krmení zvířete uzavřen brankou, aby nedocházelo k vyrušení od krmení dalším členem stáda. Branka může být například elektrická, nebo může být jen z nějakého nevodivého materiálu. Po sežrání dané krmné dávky opouští kůň krmný box předním východem, potažmo bočním východem. Zásobník krmiva je naplňován šnekovým podavačem ze sila. Jak už ale bylo zmíněno, může se jednat až o čtyři druhy různého krmiva, čtyři druhy minerálních doplňků a také o jeden druh tekutého doplňku. Krmná stanice může být jednoduchá nebo dvojího typu (Vyšín, 2012).

Obr. 09 Detail krmného automatu (Vyšín, 2012).

Základní informace o krmné stanici od firmy HIT-Aktivstall®:

- Kapacita stanice až 30 koní
- Až 4 různé typy jádrového krmiva a směsí
- Až 4 různé typy minerálních doplňků
- 1 tekutý doplněk
- Kompletní krmný box s výstupní brankou
- Řízená elektrická branka na vstupu
- Ovládání počítačem
- Automatický systém doplňování
- Možnost rozšiřování
- Přizpůsobitelnost místním podmínkám

3.2.2.2 Stanice objemného krmiva

Základním parametrem stanice pro objemné krmivo (obr.10 a 11) je čas. Čas, po který je krmivo zpřístupněno zvířatům. Čas je rozdělen zhruba do deseti intervalů po dobu celého dne. To by mělo odpovídat zhruba časovým úsekům, které kůň věnuje pastvě v přírodních podmínkách (Jackson, 2013).

Z hlediska krmení lze rozlišit celkem tři případy:

- Individuální přístup – např. pro koně, kteří potřebují delší dobu na žraní
- Obvyklý přístup – koně, pro které lze definovat společný optimální časový úsek pro krmení
- Neomezený přístup – lehce krmitelní koně bez snahy o přežírání se (Vyšín, 2012).

Na základě těchto přístupů firma HIT-Aktivstall® nabízí několik typů stanic.

- Stanice typu Horseking® Heudosierer
- Stanice Horseking® – Rollraufe – Rolovací žebřiny
- Horseking® – Portionsraufe

Stanice typu Horseking® Heudosierer

Může zajistit každému koni konkrétní dobu potřebnou pro žraní objemného krmiva. Pracuje na podobném principu jako stanice pro jádrové krmivo. Kůň je tedy po vchodu identifikován a je mu spuštěna kovová příčka bránící žraní. Opět uplynutí zvoleného časového

intervalu se příčka opět velmi pomalu vysouvá a kůň odchází opět bočním východem. Krmivo je umístěno na podložce zvýšené cca o 20 cm oproti podlaze boxu pro zajištění fyziologicky správného postoje koně při krmení. (Fuka, 2015).

- Kapacita stanice 3 – 4 koně
- Individuální nastavení času žraní
- Box s bočním východem a elektrickou brankou
- Možnost současného krmení několika druhů krmiv
- Časté krmení v průběhu dne

Obr. 10 Automat na objemné krmivo (VYŠÍN, 2012).

Obr. 11 Automat na objemné krmivo, (VYŠÍN, 2012).

Stanice Horseking® – Rollraufe – Rolovací žebřiny

Rollraufe stanice (obr. 12) pro objemné krmivo je určena pro koně s pravidelným časovým intervalem zhruba v deseti denních dobách. Stanice je vhodná především pro skupinu zvířat se stejnými požadavky a nároky. Přístup mají všichni koně ze skupiny stejnou. Pro vyšší či nižší nároky je vhodnější použít předcházející variantu krmné stanice. Časově nastavitelný automatický rolovací systém otevírá a zavírá přístup ke krmivu (Fuka, 2016).

Obr. 12 Rolovací žebřiny (Vyšín, 2012).

Horseking® – Portionsraufe

Portionsraufe stanice (obr. 13) je pouze pro malou skupinu koní, avšak pracuje na stejném principu jako Rollraufe.

Vlastnosti stanic Rollraufe a Portiosraufe:

- Plánovat 1 až 1,1 krmných míst na 1 koně
- Krmení rozdělené do několika denních porcí
- Časté krmení v průběhu dne a zvýšený pohyb koní
- Nevyžaduje krmení v pevných časech – flexibilita obsluhy
- Řízení lokální, nebo centrálně přes počítač

- Kdykoliv měnitelné časy pro krmení
- Možná zástavba i do stávajících zařízení

Obr. 13 Krmná stanice (Vyšín, 2012).

Poslední variantou zpřístupnění objemového krmiva nabízí selektivní brána Horseking® Selektionssystem, která vybraným koním zpřístupňuje vyčleněný prostor pro krmení objemovým krmivem podle chuti. Blíže viz Horseking® Selektionssystem (Vyšín, 2012).

3.2.2.3 Kombinovaná stanice

Kombinovaná stanice (obr. 14) je kombinací stanice pro jádrné krmivo, tak stanice pro objemné krmivo. Je to varianta vhodná zhruba pro stádo o čtyřech koních. Je to vlastně varianta pro „malou“ aktivní stáj. Nevýhodou této stanice je, že dokáže podávat pouze jeden druh krmiva (Romanazzi, 2009)

Obr. 14 Kombinovaná stanice (Vyšín, 2012).

3.2.2.4 Selektivní brána

Selektivní brána (obr. 15) je brána, která na základě identifikace koně se otevře, nebo naopak neotevře a vpustí koně do dalších prostor aktivní stáje. Většinou je tím prostorem pastvina s neomezeným přístupem zeleně, nebo objemového krmiva. Pokud je přístup koni zamítnut, odchází zpět. Branka je většinou jednosměrná, aby donutila koně opustit pastvinu či aktivní stáj dalším východem. Tedy by se dalo říci, že podporuje motivaci k pohybu (Fuka, 2015)

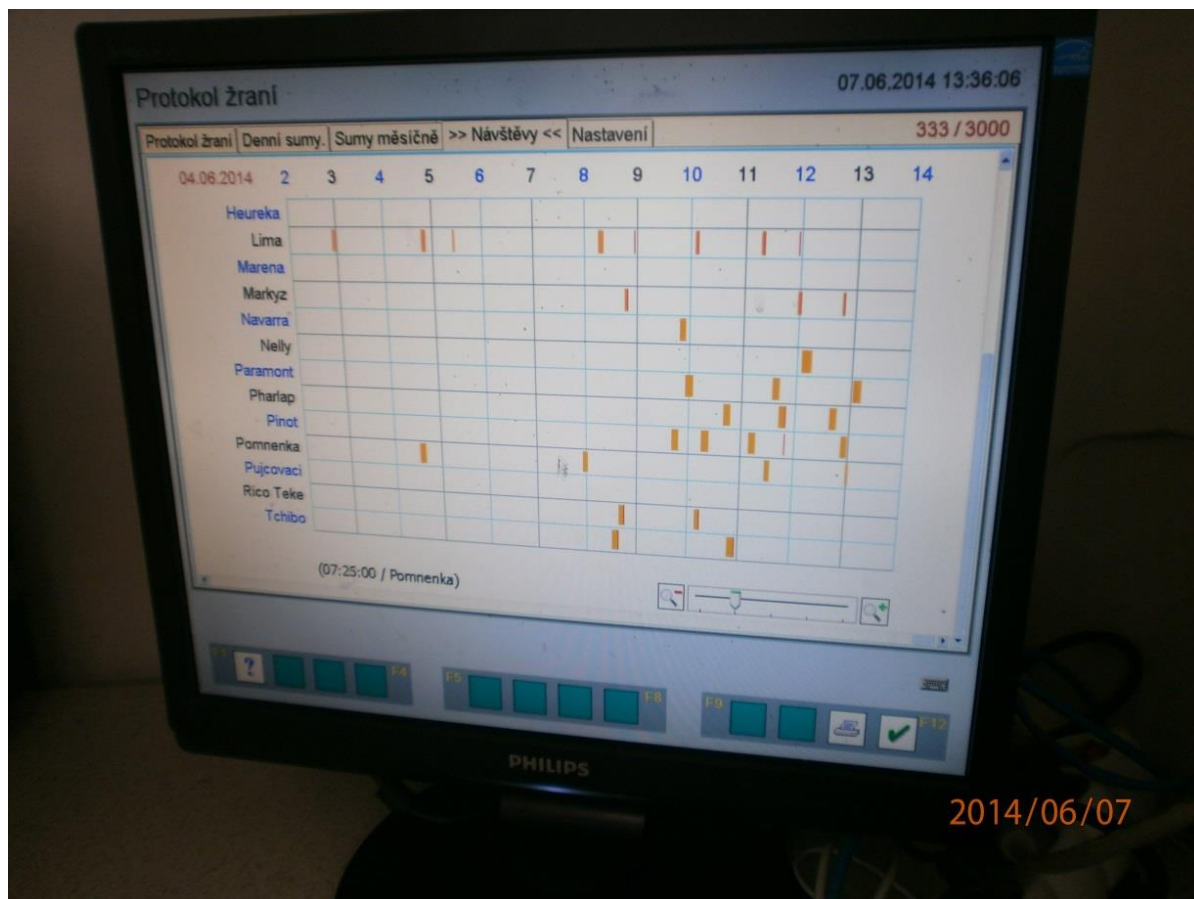
Obr. 15 Selektivní branka (Vyšín, 2012).

3.2.2.5 Centrální počítač

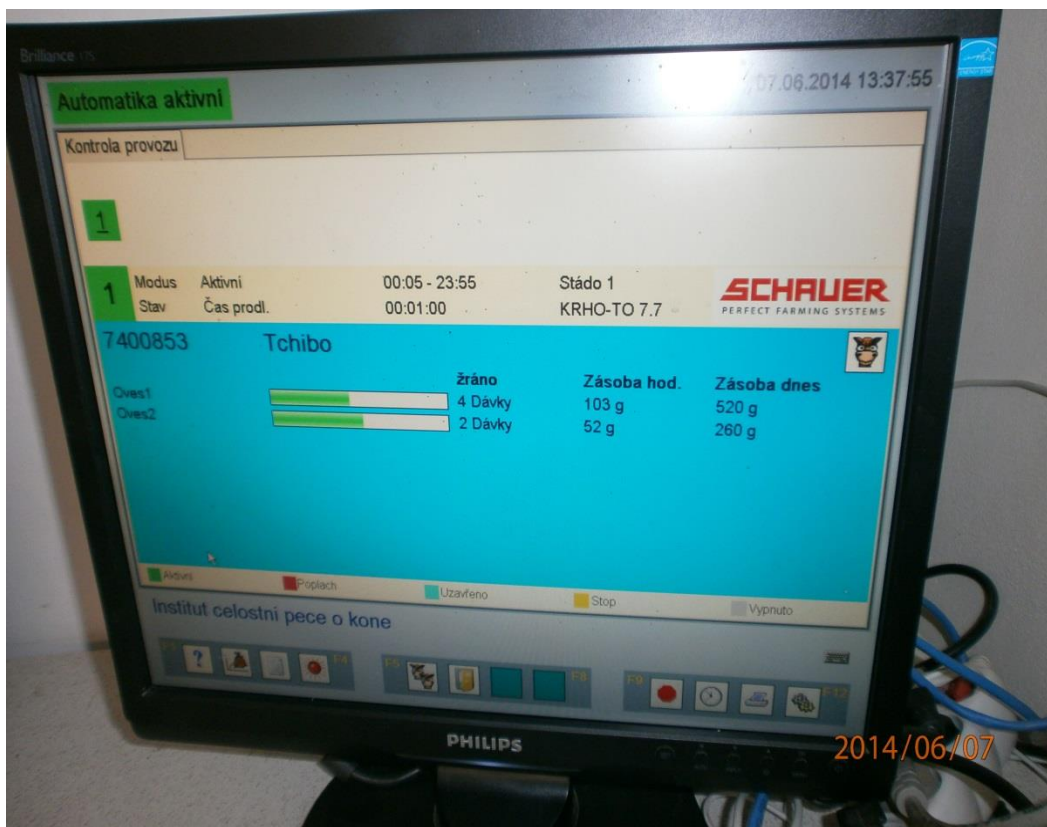
Mozkem v aktivní stáji je právě centrální počítač (obr. 16,17 a 18), který vše řídí, monitoruje a vše spravuje. Dalo by se říci, že řídí celý chod systému aktivní stáje. Z tohoto místa lze přidávat a odebírat ze skupiny jednotlivé koně, definovat jejich krmné dávky a případně oprávnění ke vstupu do jednotlivých sekcí aktivní stáje. Počítač zpětně poskytuje informace o průběhu krmení jednotlivých koní (Jackson, 2013)

S počítačem lze pracovat buď konkrétně z místa, kde je nainstalován, nebo pomocí přípojného zařízení na dálku, například z práce, dovolené, kanceláře a jiné (O'Donnell, 2000).

Kůň je tedy na základě čipu, transpondéru, identifikován a centrální počítač mu povolí služby, nastavené konkrétně pro tohoto koně. Čipy jsou umístěny buď krátkodobě, tedy již ve zmíněném obojku, nebo implantovány pod kůži v případě, kdy je kůň ve stáji trvale. Trvale umístěné čipy jsou implantovány veterinárním lékařem (Romanazzi, 2011).

Obr. 16 Centrální počítač – protokol žraní, zdroj: fotografie vlastní

Obr. 17 Centrální počítač – Kontrola provozu, zdroj: fotografie vlastní

Obr. 18 Centrální počítač – Seznam zvířat, zdroj: fotografie vlastní

3.2.2.6 Přídavná zařízení

Mezi přídavná zařízení zahrnujeme doplňky v paddocku, či výběhu, která nepatří mezi základní vybavení. Tyto prostředky by měly napomáhat k mentálnímu rozvoji a psychické stabilitě koně (O'Donell, 2000)

Nutkání přemýšlet nad běžnými činnostmi, se kterými se kůň při svém denním rozvrhu setká, rozvíjí koni úvahu přemýšlet takto o běžných činnostech. Přídavná zařízení se netýkají pouze koní v Aktivní stáji (Schmidt, 2013).

Tyto prostředky jsou již dávno využívány milovníky koní pro jejich mazlíčky i v běžných stájích, jak v boxech, tak ve výběhu nebo pastvině. Již dávno známé jsou například gumové míče, ať již velikosti fotbalového míče nebo metrové pěnové míče (Lang, 2013).

Gumové míče (obr. 19 a 20) za účelem rozvoje myšlení se rozdělují na duté míče na pamlsky, nebo jen tvrdé míče na ohryz. Tyto míče zavěšujeme do volných prostor, v rámci Aktivních stájí je můžeme zavěsit na stromy, nebo na speciálně připravené kůly. K těmto míčům je možné dokoupit různé barevné potahy (Safari, 2012).

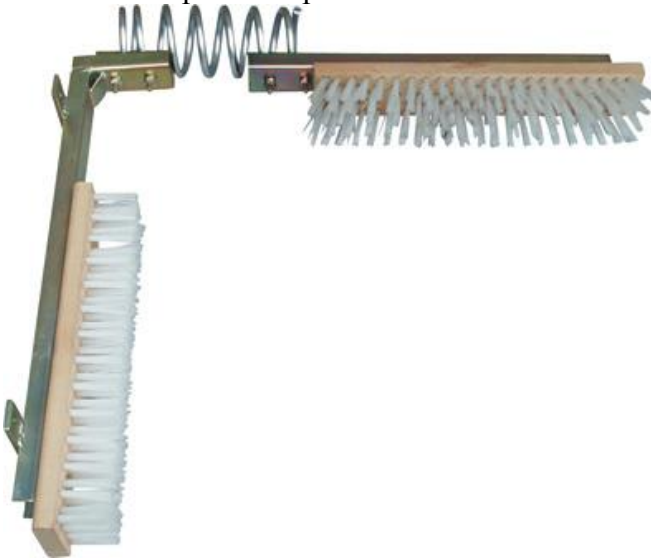
Obr. 19 a 20 Přídavné vybavení – míče, zdroj: (HEAPCO, 2015)

Dalším nepostradatelným doplňkem může být zavěšený solný liz, který by neměl chybět v žádné stáji. Solné lizy (obr. 21) si prodávají na základě toho, jaký minerál koni preferujete, či vyžadujete. Jedná se celkem o levnou záležitost v řádu já desítek korun (Blokhuys et al, 2013).

Obr. 21 Držák na liz, zdroj: www.heapco.cz

Jako masážní přídatná pomůcka může sloužit kartáč upevněný na kůl (obr. 22).

Obr. 22 Kartáče zdroj: www.heapco.cz

Nejvhodnějším a v zásadě nejlevnějším prostředkem, který by zpestřil koni denní aktivitu, jsou dle mého názoru kavalety, či kulatiny (obr. 23), znemožňující „volný“ průchod po paddocku. Koně jsou tímto způsobem donuceni do situace, kdy se musí rozmyslet, zda danou „překážku“ překročí, nebo ji obejde (Romanazzi, 2011).

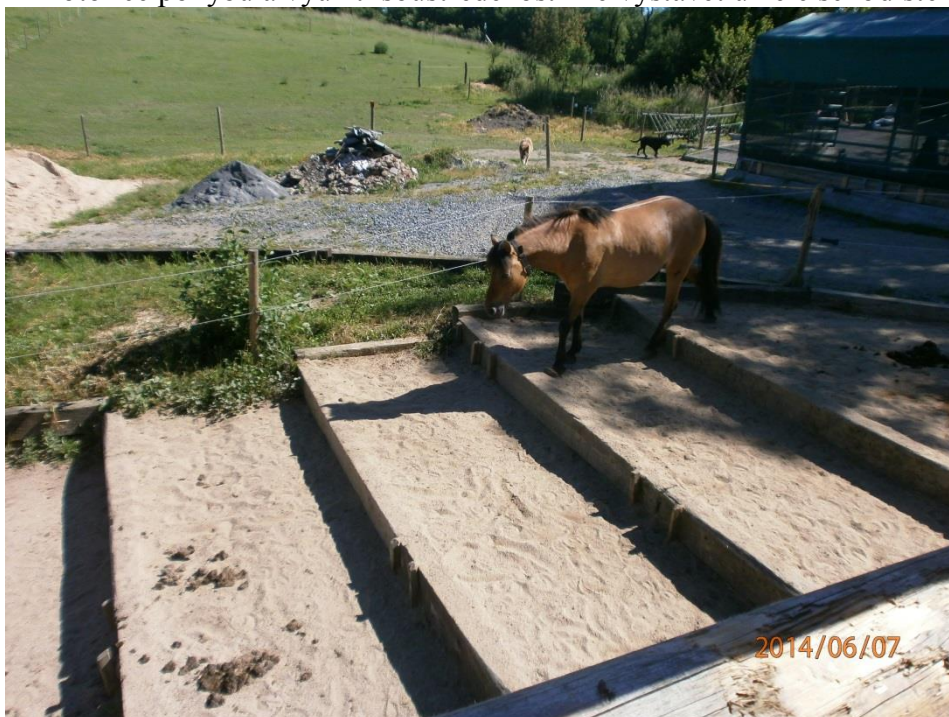
Obr. 23 Přírodní překážka na cest zdroj: vlastní fotografie

Dražší formou „přírodní“ překážky může být vytvořený bazén (obr. 24), kterým jsou koně nuceni projít například do výběhu. Je to finančně nákladná forma jak ze stránky vybudování, tak údržby. V zimě nevyužitá. Výhodou je zvláčňování kopyt (Kelley, 2002).

Obr. 24 Bazén, zdroj: fotografie vlastní

K motorice pohybu a využití soustředěnosti lze vystavět umělé schodiště (obr. 25).

Obr. 25 Schody, zdroj: fotografie vlastní

Jako odpočinková relaxační plocha může být zřízen „prostor pro válení“ formou pískoviště.

3.3 Trvalý stres následkem volného ustájení

Existuje celá řada faktorů, které mohou koni v takzvaném skupinovém ustájení, někdy označovaném také jako ustájení ve volné či otevřené stáji, znepříjemnit život. V podstatě je samozřejmě volné či otevřené ustájení mnohem lepší než ustájení boxové, protože koně jsou stále ve společnosti svých kolegů a mohou zde uspokojit většinu svých přirozených potřeb. Předpokládá to ale promyšlenou koncepci stavebních částí i rozvržení ploch. (Kelley, 2002).

Kůň je trvale stresován, pokud je neustále nebo velmi často vystaven stále stejnému stresovému faktoru. Ve volném ustájení to může být závistivost při krmení, poruchy spánku nebo „agonistické“ chování hierarchicky nadřazeného koně, jako například vyhazování koně z místa, či hrozba mimikou, předpokládaná za nižší agresivitu, ale také hrozba pokousáním nebo pokopáním, honěním a jiné. Tyto stupně se označují jako vysoká agresivita (Schmidt, 2013).

Pokud takové stresové faktory na hierarchicky podřízené zvíře působí neustále, může docházet k opakujícímu se nebo dokonce k trvalému vylučování tělu vlastních hormonů adrenalinu a kortizolu, což má významní důsledky pro látkovou přeměnu. Stoupá hladina cukru v krvi, odbourávají se tělesné tukové zásoby, dochází k hubnutí a zvýšené hladině tuku v krvi, a také bílkoviny nacházející se ve svalech a orgánech jsou využívány jako zdroj energie, přičemž může dojít ke svalovým křečím, odbourávání svaloviny, poruchám orgánů a růstu. Z psychických projevů je obvyklým následkem tohoto stavu apatie, jako známka rezignace. Příliš malé plochy výběhů, špatně koncipovaná místa k odpočinku ve vnitřních prostorách nebo nepromyšlená technika krmení jsou pro koně trvalými stresovými faktory, které je negativně ovlivňují nebo mohou vyvolat anomální chování (Blokhuys et al, 2013).

3.4 Ustájení v době změn klimatu

Změny klimatu ovlivňují každý organismus. Jeho chování, zdravotní stav i sociální pohodu. Avšak ne vždy jsou změny razantní a zřetelné. (Schmidt, 2013)

Evropa se otepluje více než kontinenty přes oceán a v důsledku toho vznikají velké teplotní diference. S tím stoupá i obsah vodních par a síla bouří stále stoupá. Tentokrát mluvíme o oblastech především severu a střední Evropy. U Německa je popisované klima znát především u Severního moře. (zdroj: www.unwetter.de).

Bouře a vichřice jsou již zmiňované jevy, které se v souvislosti s koňmi a jejich volným pastevním ustájením, nebo systémem AS jeví jako silně nebezpečné. Majitelé koní by se měli snažit omezit veškeré šustivé materiály, poletující plachty a třepotající se obaly ve výběžích. Například je také třeba dávat pozor na zvuky, které mohou koně slyšet při bouřce, a které je mohou vyplašit. Z jezdeckého i chovatelského hlediska by mohlo dojít k těžkým úrazům a nehodám. Koně v paddocku AS oproti koním ustájených v boxech jsou vystaveni většímu riziku polekání a vyplašení. I přesto když AS doplníme ve vchodech a východech těžkými pásovými závěsy z průhledného plastu, musíme zvážit riziko průvanů při silných větrech. I v tomto ohledu může například do míst noclehárny proudit nerušeně průvan. Novinku na trhu proti zvýšenému výskytu bouří je instalace ochranných sítí proti větru do vnějších prostor (Švehlová, 2010).

Co se vichřic týče, nezřídka bývají příčinou popadaného a vylámaného hrazení. Zvláště pak pokud je hrazení z plastových mobilních tyček. Elektrické pásky dopadají na zem spolu s tyčkou a systém elektrického ohrazení je mimo provoz. Jednou z možností je i zpřetržení samotných obvodových pásek. Ohrady je třeba stavět bytelné, pevné a předpokládající veškerou nepřízeň počasí. Stres z těchto klimatických jevů je možné porovnávat se smýšlením o welfare, kdy úlek či splašení je téměř stoprocentní (Kelley, 2002).

Mikroklima je termín, vymezující se ve vzdálenosti metrů až kilometrů. Příkladem nám mohou být stáje, výběhy, pastviny pro koně a blízké okolí. Krajiny a země, tedy vzdálenosti cirká stovkám kilometrů, nazýváme mezoklima. Makroklima pak popisuje jak kontinentální vzdálenosti, tak vzdálenosti globální. Pokud se změní makroklima, má to vliv na klimatické poměry určitého místa (mikroklima), protože mikroklima ovlivňuje i podmínky, které bezprostředně působí na jednotlivce, například změna vlhkosti vzduchu a teploty ve stáji pro koně. (Schmidt, 2013).

Tyto podmínky a klima ve stáji jsou ovlivňující faktory například pro směr větru, světové strany, dopadající sluneční světlo, polohu budov a stáji. Při výstavbě AS je prvotně

třeba zvážit, porovnat a posoudit mezoklima a mikroklima. Tak se získají informace o ideálním, lépe řečeno vhodném, umístění a poloze pro výstavbu AS, pomocných budov, hnojišť a dalších vnějších zařízení (Švehlová, 2010).

Výkyvy počasí v zimním období, zejména co se dešťů týče, předpovídají do budoucnosti slabé, teplé a hlavně deštivé zimy. Je tedy možné očekávat hlubokou vrstvu bláta ve výběžích, promoklé pastviny a v nerovnostech stojící vodu. Drenáže AS by měly tento problém v určitém procentuálním pojetí odstranit. V klasickém systému pastevního ustájení musí majitelé, za předpokladu globálního oteplování v souvislosti s teplými zimami, počítat s nákladnější údržbou pastvin, jízďaren a dalších užitkových ploch v ustájení. Za nepříznivý účinek vydatných nebo početných dešťů lze považovat i zdravotní hledisko na nohy koní. Nejen vliv na šlachy a vazy, ale vliv vody na vznik podlomů a hnilob střelu. Což si vyžádá zvýšenou péči o koně. Jako minimum by se dalo považovat riziko uklouznutí jak koní, tak ošetřovatelů a následné zranění. Zmrazení rozmáčených pastvin též není ničemu ku prospěchu (Mcillwraith, 2012).

Stále stejným tématem se dá myslet na větší přísun vln horka. Teploty vzduchu stále stoupají. Nejen pro člověka představují zdravotní problémy. Zima dle klimatologů je stále vzácnější, za to vlny horka budou stále častější. Fyzická aktivita ve stáji oproti boxovému ustájení je v AS zvýšená, proto při těchto návalech vysokých teplot nemůžeme očekávat nijak závatné vysoké výkony sportovních koní. Při výstavbě a plánování celého systému se nesmí opomenout zřízení stinných míst. Tento doplňkový produkt aktivní stáje není nijak finančně náročný. Nejklasičtějším způsobem zastínění prostoru jsou košaté stromy. Doplnění se tím i jakési estetično a přirozenost stáje. Stinných prostorů a míst musí být natolik, aby se každý kůň, či člen stáda mohl schovat. Polední slunce bude při vysokých teplotách v AS velkým nepřítelem. Než jedno velké stinné místo je doporučováno míst více na rozlehlé ploše paddocku. Třístranně uzavřená noclehárna je jedno z dalších míst, kam se koně mohou uchýlit v nepřízni počasí, například před horkem (Van Run, 2009).

Od roku 2005 vydává německá meteorologická služba regionální varování před horkem, které by mělo snížit počet úmrtí a onemocnění následkem veder. Důvodem, proč uvedený varovný systém vznikl, bylo horké léto roku 2003, během kterého jen v Německu zemřelo v důsledku vysokých teplot více než 7000 lidí a pravděpodobně ještě větší počet zvířat. (zdroj: www.unwetter.de).

Horké počasí bude ať už u sportujících koní, tak i těch, kteří budou aktuálně ve stáji, paddocku, vyvolávat pocení a případnou dehydrataci. Na automatických napáječkách není tedy vhodné šetřit při pořizování systému (Švehlová, 2010).

3.5 Adaptace při stěhování ze stáje do stáje

Změna prostředí je pro koně vždy velký zásah, protože se musí zcela nově zorientovat, což mu způsobuje skutečně výjimečný stres. Výjimkou jsou různá soustředění, která například trvají pouze jeden víkend, kdy se kůň ze zkušeností naučil, že se nakonec vrátí zpět do domovské stáje (Schmidt, 2013).

Proto je nutné si ještě před změnou stáje uvědomit, promyslet a připravit to, co je důležité z hlediska koně. K tomu patří například potřeba vhodného prostoru, bezpečnostní odstupy od nových sousedů, změna krmiva a začlenění do skupinky neznámých koní. Kromě toho by každé přestěhování do nové stáje mělo pro koně pokud možno přinést zlepšení životních podmínek, nikdy ne zhoršení (Romanazzi, 2011).

Pokud kůň předtím žil ve společné stáji, neměl by být v nové stáji ustájený v individuálním boxu bez výběhu. Kromě toho změna krmiva v nové stáji společně s nepochybným stresem v době navykání, který je ještě zesílený ztrátou přátel z původní stáje, může vést k onemocnění, například průjmu nebo kolice. Proto je třeba vzít s sebou z původní stáje dostatek krmiva a první dny v nové stáji ho koni důsledně podávat. Teprve potom se může přinesené krmivo postupně míchat s krmivy novými, až se nakonec asi za 14 dní přejde už jen na to nové (Kelley, 2002).

Také by se mělo pro něj neznámé prostředí, které mu bude zpočátku cizí, řešit vytvořením podobného prostoru, který měl v původní stáji (Švehlová, 2010).

Menší box kvůli nedostatečné ploše může mít za následek, že si kůň nebude lehat nebo dojde k poranění hlavy. U venkovního boxu s individuálním padokem je třeba dodržovat určitá bezpečnostní opatření. Nově přichozí kůň by neměl být v padoku hned po přemístění, ale zpočátku by měl mít zrakový kontakt s vnějším prostředím, prostřednictvím například dělených dveří, jejichž dolní křídlo zůstane zavřené. Může tak pozorovat své nové sousedy venku a blíže se seznámit i s vnitřkem stáje, přičemž uzavřené stěny boxu zabrání možnému zranění (Schmidt, 2013).

Pokud dochází k rozepřím, je třeba uspořádání stáje přeorganizovat tak, aby v sousedních boxech byli koně, které lze bez hrozícího nebezpečí umístit v těsném sousedství vnějšího padoku nového koně. Přitom je nutné zabezpečit ohrazení individuálního padoku tak, aby nemohlo dojít k žádnému zranění. Elektrické ohradníky pod napětím nejsou vhodným způsobem rozdělení malých individuálních padoků, protože se jich koně při seznamování mohou dotknout a následkem zásahu elektrickým proudem mohou mylně chápat reakci při vyjasňování si hierarchického žebříčku. Je také třeba si promyslet, co vše v novém

vnitřním boxu nebo padoku je. Napáječka by měla být podobná té z předchozí stáje. Koně, kteří byli napájeni z kyblíků nebo velkých nádob na vodu, se musí nejdříve naučit obsluhovat automatickou napáječku. Zpočátku mají mít vždy k dispozici kyblík s čistou vodou, ať už bude stát bezpečně v jednom rohu vnitřního boxu, nebo viset ve speciálním držáku. Také vyčnívající žlaby, jesle na seno nebo solné lizy je nutné pro koně v novém prostředí nejdříve uspořádat logicky s ohledem na neobvyklý prostor, aby nedošlo ke zranění (Blokhuys et al, 2013).

Podobná pravidla platí pro začlenění do stáda při skupinovém ustájení. Musí probíhat vždy s rozvahou a pod dohledem. Koně bezpečně oddělení se mají nejdříve poznat, než je na co největší pastvině necháme společně. Než nově příchozí kůň získá určitou pozici v hierarchii stáda, může uplynout několik týdnů, skutečná přátelství se tvoří dokonce celé měsíce (Schmidt, 2013).

Na nové okolí mimo stáj, padok a pastvinu si však musí nový kůň nejdříve zvyknout. Za tímto účelem je dobré ho nejdříve vzít na ruku a provést ho po okolí. Vhodné je vyčlenit si dostatek času, zastavovat se a nechat koně se rozhlížet a očichávat. Přitom velmi pomohou uklidňující slova bez ustrašeného tónu hlasu (Švehlová, 2010).

3.6 O významu sestavování skupin

Z důvodu negativně působících stresových faktorů nejsou zdaleka všichni koně vhodní pro skupinové ustájení. Někteří jedinci vůbec nemohou žít ve skupině, nebo jen za podmínky podstatných stavebních či organizačních změn (Kelley, 2002).

Za problematické lze například považovat začlenění staršího a dominantního koně, který chce získat místo původního vůdčího jedince ve skupině koní žijících ve volném ustájení. Pokud v takovém případě neproběhne obsáhlé a postupné začleňování, může to vést k velkým a dlouhodobým problémům. Stejně tak těžká může být integrace koní, kteří se v důsledku dlouholetého života o samotě skoro odnaučili sociálnímu chování. V tomto případě lze takového koně ustájit společně se snášenlivým koněm, a to i na delší dobu, dokud se nebude schopen začlenit do větší skupiny. Ustájení ve skupině je možné jen s významnými úpravami také ve stáji, kde dochází k částečné fluktuaci koní, například v prodejní nebo sportovní stáji, v níž nevznikají žádné stabilní sociální skupiny, které by vydržely delší dobu. Pokud ale sportovní nebo chovní koně opouštějí stádo pouze několikrát za rok, aby e předvedli na závodech nebo přehlídkách, je jejich „opětovné začlenění“ většinou bez komplikací. Mnoho vytrvalostních koní nebo koní využívaných pro turistiku žije ve skupinách a nemají po několika dnech nepřítomnosti žádné problémy s integrací. Skupinové ustájení také není vhodné pro koně, kteří z různých důvodů neakceptují ostatní koně a vehementně je napadají, přestože se snaží se zařadit. Nakonec se za problematické pro skupinové ustájení považují koně, kteří si silně hájí krmivo, protože hrozí neustálé vzájemné potyčky (Švehlová, 2010).

Další omezení je například u koní, kteří mají alergii na seno, které se jim musí pravidelně vlhčit, nebo u koní s chronickým onemocněním, především končetin. Zde je vhodné zvolit individuální řešení podle konkrétní situace a kalkulovat s vyššími náklady. V případě zájmu chovatele na přebudování stáje z individuální, individuálních boxů, na skupinové ustájení v AS, nebo jiné skupinové ustájení s výběhem, měl by pokud možno rozdělit do skupin všechny koně najednou. Změna prostředí a nový způsob ustájení je totiž nejdříve znervózní a koně drží spíš pospolu, než aby jednali proti sobě. Zpravidla je výhodné vytvořit skupiny koní stejného pohlaví, tedy například pouze z klisen nebo valachů. Také jeden valach pohromadě s více klisnami nedělá problémy. Nevhodná je skupina složená z více valachů a jedné klisny (Schmidt, 2013).

Ale i zde platí, že výjimka potvrzuje pravidlo. Může být také výhodou, když si koně žijící v otevřeném ustájení navzájem vyhovují svou mentalitou a chováním, přinejmenším když

jsou si typově podobní. Jde například o skupiny sestavené z jedinců jednoho plemene, nebo když jsou ve skupině pouze koně pocházející z chladnějších klimatických zón (fjordští koně, haflingové, islandští koně) či z oblastí s teplejším podnebím (teplokrevníci, plnokrevníci, quarter horse). Tito koně zpravidla společně žijí ve větší harmonii, protože dodržují podobné individuální odstupů a mají podobné pohybové motivace. Pokud jsou však potřeby některých členů jedné skupiny příliš rozdílné, což může být podmíněno i geneticky, mohou to ostatní koně pochopit špatně. Pro bezstresový život ve skupinovém ustájení je proto důležité skupiny koní vhodně sestavit (O'Donell, 2010).

Ideální jsou malé skupiny o dvou až osmi členech. Skupiny o více jedincích lze držet pouze ve výběžích či stájích o větší výměře. Přitom je třeba dodržovat aspoň minimální doporučení stanovená organizacemi na ochranu zvířat proti týrání nebo směrnice odborných organizací zabývajících se koňmi, které stanovují potřebu plochy v otevřeném skupinovém ustájení, tedy v ČR platná vyhláška č.208/2004 Sb. o minimálních standardech pro ochranu hospodářských zvířat. Místa určená k odpočinku koní by měla mít minimální plochu stanovenou vzorečkem $\text{výška} \times 2 \times 3$, u koně vysokého 1,60m je to tedy skoro deset metrů čtverečních. Pro skupinový výběh je stanoveno asi 50-200m² pro středně velkého koně (Kelley, 2002).

3.7 Praktické zkušenosti provozovatelů systému Aktivní stáje

3.7.1 Středisko Čím

Prvními dotazovanými na zkušenosti byli majitelé a chovatelé v aktivní stáji v Čími.

Proč jste se rozhodl pro tuto stáj?

Protože je to nejlepší způsob jak naplnit potřeby koně v podmínkách civilizace. Když jsem se o AS dozvěděl, hodně mě zaujal princip „motoru pohybu koně“. Krmný automat na jádro v kombinaci se systémem jednosměrných branek a cest motivuje koně k přirozenému pohybu i způsobu stravování. Odpadá pravidelnost krmení běžná v zatím obvyklých způsobech ustájení. Kůň tedy nežere tehdy, kdy je mu žrádlo doneseno, kdy má člověk čas, ale tehdy kdy on sám má chuť a potřebu. Kůň přirozeně žere prakticky neustále a v malých dávkách. Pokud je kůň hladový a navíc bez možnosti sám si potravu vyhledat, nebo je dokonce zavřený sám v malém prostoru, začne se stresovat, a jak už to bývá, ze stresu se vytváří i zdravotní nebo psychické problémy. Možnost žrát celodenně v malých dávkách zamezí i přežírání se.

Co je pro Vás největším přínosem této stáje?

Respekt k potřebám koně, naplnění jeho spokojenosti. Paddock paradise.

Jak dlouho trvalo koním zvyknout si na změny, které tato stáj přinesla?

Na způsob života, který jim takové ustájení přinese, si zvyknou okamžitě. Používat krmný automat se naučí velice rychle. Tak do tří dnů. Překvapilo mě to, očekával jsem, že jim to bude trvat déle. Těžší to je, pokud je to novinka pro všechny koně ve stádě. Tam je třeba jim to ukázat a naučit je tam chodit. Někteří koně to pochopí hned, některým, například jednomu mému koni, to trvá déle. Už jsem nad ním začínal lámat hůl, ale po dvou letech se rozežral.

Odkud jste se o těchto stájích dozvěděl?

Zajímal jsem se o alternativní chovy koní, chovy koní venku, tehdy mě o AS informoval jako první jeden známý.

Kolik koní ve stáji máte ustájeno?

27.

Jak dlouho systém AS využíváte?

Zhruba 3 roky.

Vypozoroval jste nějaké změny v chování koní z vlivu této stáje?

Vyrovnanost, spokojenost, sebevědomí. Koně si sami určí, kolik potřebují, nepřezírají se. A kupodivu ti, co více pracují, méně chodí do automatu.

Byl nějaký konkrétní problém skrze centrální počítač?

Nic závažného. Jeden vyhořený motůrek podavače minerálního krmiva. Různé drobné závady se stanou, například už dvakrát jsme měli prodřenou vzduchovou hadičku, nebo se zavřely dveře od automatu. Zavřely se a nešly otevřít. Naštěstí díky počítačovému propojení s firmou byly veškeré závady téměř okamžitě vyřešeny.

Co by v této stáji mohlo být, co stáj nemá a měla by mít?

Myslím, že tam je vše, co koně potřebují. Jen malí poníci nedosahují do výšky „vyháněcího“ prutu a tím pádem není nástroj, který by je nutil opustit krmné místo, když dožerou. Navíc se mohou i v úzkém prostoru otočit a protlačit se v protisměru gumovými dveřmi ven. Dalším možným problémem může být zpočátku hluk sypajícího se jádra do nerezové misky. Některé koně to může lekat.

Kolik napáječek mohou vaši koně využívat?

Praxe ukázala, že stačí dvě vyhřívané, tedy hladinové napáječky na dvou různých místech snadno pro koně přístupných. Voda není dostatečná motivace k pohybu. A koně by měli mít možnost se snadno napít.

Kolik zásobníků sena máte ve stáji?

6 krmných míst, tedy 6 velkých balíků v sítích a plastových krmelcích.

Jak dlouho probíhala instalace stáje?

Zhruba 3 měsíce.

Pozoroval jste rozdíl mezi staršími a mladými koňmi v průběhu zvykání si?

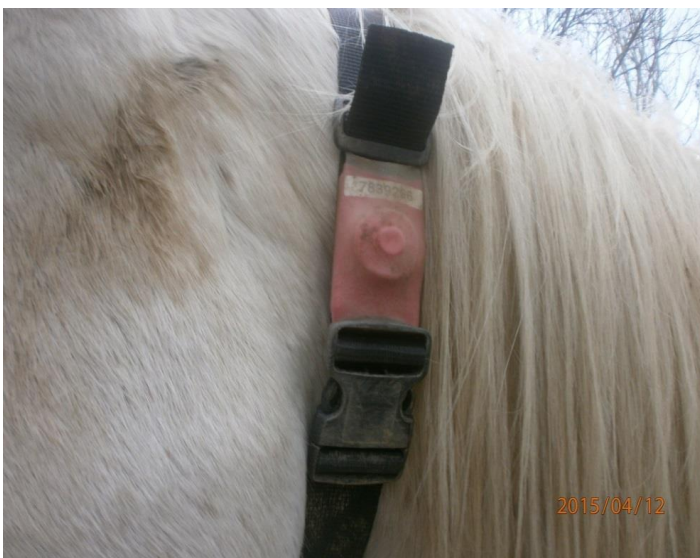
Ne. Stáří koně na to nemá vliv. Spíš povaha koně, případně jeho nějaké v minulosti získané obsese.

Obr. 26 Krmný automat v Čími, zdroj: fotografie vlastní

Obr. 27 Selektivní branka v Čími, zdroj: fotografie vlastní

Obr. 28 Detail obojku, zdroj: fotografie vlastní

3.7.2 Středisko Kamenný Dvůr

O aktivní stáji v Kamenné Dvoře informovala manažerka Mgr. Holmanová.

Proč jste se rozhodli pro tuto stáj?

Důvod byl úplně jednoduchý, líbil se nám koncept celého systému. Je to krásný projekt. Novinka a zároveň alternativa. I koncept stavby nám zapadá do areálu. Ale prvotně jsme chtěli hlavně navýšit kapacitu možnosti ustájení.

Co je pro vás největším přínosem této stáje?

Přínos vidím v úspoře personálu. O celou stáj se stará pouze jeden člověk. Ale tím hlavním pozitivem je připravenost našich jezdeckých koní pro klienty. Ty koně jsou odpočatí, vyrelaxovaní a vychození.

Jak dlouho trvalo koním zvyknout si na změny, které tato stáj přinesla?

Ve stáji máme šest koní. Dvě kobyly a čtyři valachy. Zpočátku byli všichni poměrně unavení, to ale brzy přešlo. Z těch dvou kobyly se jedna přizpůsobila do týdne, ta druhá zatím ještě ne. Ale u ní je to spíše o tom, že nezapadla do stáda. Není schopná se zatím začlenit. I valaši si zvykli v průměru do jednoho týdne.

Odkud jste se o této stáji dozvěděli?

Bylo to přes jezdecké stavby. Již dříve jsme spolupracovali s p. Vyšínem, který nás seznámil s tímto projektem.

Kolik koní máte ve stáji ustájeno?

Šest. Čtyři jsou valaši a dvě kobyly. Všichni jsou starší deseti let. Kapacitu stáje máme pro sedm koní.

Jak dlouho systém AS využíváte?

Zhruba od jara 2014.

Vyozorovali jste nějaké změny v chování koní z vlivu této stáje?

Bylo to individuální. Byl jeden kůň, který šel všem stranou, ale taky se našel takový, který překvapil svým chováním. V boxovém ustájení to byl klidný kůň a po přechodu do AS se stal dominantnějším. Bylo to v momentě, kdy do stáda přišly kobyly. Další změna proběhla v krmivu, dříve dostávali musli, teď jsou krmeni jádrem, aby měli z čeho získávat energii. Co bylo neočekávanou změnou a nikdo neví proč, naši koně nejsou v noclehárně. Jednoduše tam nechodí. Taky mohu říci, že jeden kůň to nezvládl fyzicky. Ale řekla bych, že je to spíše o povaze toho koně. Koně z počátku nepochopili, že vycházejí z automatu stranou, chtěli vycouvat. Z počátku měl strach asi každý kůň, byla to pro ně přece jenom změna. Všichni koně na začátku zhubli, teď už mají dávno váhu zpět, možná i více.

Při stěhování koní ze stájí, byl nějaký časový rozestup mezi koňmi?

Ne, všichni šli naráz.

Byl nějaký konkrétní problém skrze centrální počítač?

Závadný problém nebyl snad žádný. Jednu chvíli nešla rákoska na automatu. Ale to nepovažuji za nějaký větší problém. Když nefungovala, kůň, který stál „ve frontě“ začal pokusovat toho, co momentálně žral. Takže vznikaly menší konflikty. Nyní budeme mít počítač přesměrovaný i na telefony.

Co by v této stáji mělo být, co stáj nemá a měla by mít?

Nám v tom nic nechybělo. Stáj jsme zachovali tak, jak byla v základu navržena. Bohatě dostačující. Přidělali jsme akorát mobilní boxy, abychom tam na noc dávali stydlivější kobyly, ale to bylo přáním klientky.

Kolik napáječek mohou vaši koně využívat?

Je tam jedna vyhřívaná napáječka.

Kolik zásobníků sena máte ve stáji?

Pořídili jsme i automat na seno.

Pozorovali jste rozdíl mezi staršími a mladými koňmi v průběhu zvykání si?

Věkový rozdíl nebyl. Všechno jsou to bývalí sportovní koně starší deseti let.

Nastala nějaká změna z jezdeckého hlediska?

Naši studenti nejsou na takové úrovni, aby poznali změnu. Každý z těch koní pracuje každý den alespoň hodinku.

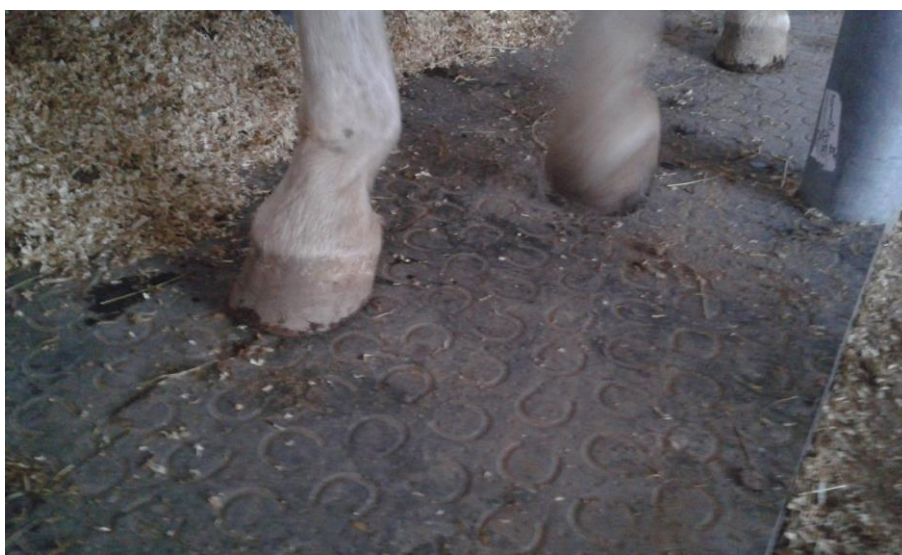
Obr. 29 Krmný automat Kamenný dvůr, zdroj: fotografie vlastní.

Obr. 30 Krmný automat Kamenný Dvůr, zdroj: fotografie vlastní.

Obr. 31 Krmný automat Kamenný Dvůr, zdroj: fotografie vlastní.

Obr. 32 Softbed matrace Kamenný Dvůr, zdroj: fotografie vlastní.

4. Závěr

Jako všechno má i systém aktivní stáje své nevýhody, a kde jsou nevýhody, jsou i lidé, kteří by si druh této stáje nepořídili. Koní se zeptat nemůžeme, kde se jim líbí více a kde jsou oni šťastni. Pořád tedy rozhodnutí, jak chovat koně, upadá na bedra člověka. Dokážeme my však rozhodnout, co je nejlepší pro někoho druhého? Jak poznáme na té němé tváři, že je šťastná? Je způsob myšlenky navracet koně do přírodních a původních podmínek opravdu to správné? Není už přirozený způsob chovu chov ve stájích? Jak dlouho se musí odehrávat nějaký děj, aby byl považován za přirozený? Co je to vlastně přirozený a co znamená alternativní chov? Je tisíce myšlenek, které nejspíš nedokážeme zodpovědět. Tak nám lidem nezbyvá nejspíš jiné rozhodnutí, než se domnívat, co je to nejlepší. To nejlepší pro koně? Nebo pro lidi? Spousta chovatelů si mohou systém AS vysvětlovat jako usnadnění jejich práce. Je tam vůbec pohled na ty zvířata, která budou takto chovaná? Nejedná se jen o lidskou lenost, kdy vymýšlíme inovace již zaběhnutých věcí? Každý to vidíme jinak, pojďme to alespoň trochu porovnat:

Případná pozitiva?	Případná negativa
„Přirozený chov koní“	Finanční stránka?
Časová nenáročnost pro chovatele	Poruchovost?
Sociální kontakt mezi koňmi	Stádová dominance?
Bezalergenní prostředí	Pocit nebezpečí vyplývající z ohrožení v otevřeném prostoru?
Možnost rozvoje myšlení	Omezení kontaktu s člověkem?
Nízké provozní náklady	
Motivace k pohybu	

Tab. č. 1 Pozitiva a negativa AS

5. Seznam literatury

1. ANON. 2005. Měření hodnot čpavku ve vzduchu. Veterinární sdružení pro ochranu zvířat. 87s.
2. BLOKHUIS, H., MIELE, M., VEISSIER, I., JONES, B. 2013. Improving farm animal welfare. Wageningen Academic Publishers. 232 s. ISBN: 978-90-8686-216-0
3. BOŘÁNEK, V. 2005. Přirozené jezdectví. Harmony. 91s. ISBN: 80-903484-1-7
4. FUKA, V. 2015. Volnost a aktivita ke koním patří. Zemědělec. 23 (35). 53.
5. FUKA, V. 2015. I čeští koně mají šanci. Zemědělec. 23 (48). 29-31.
6. FUKA, V. 2016. Aktivní ustájení míří do Čech. Zemědělec. 24 (2). 31.
7. HORMANN, A. 2006. Měření koncentrací plynů ve stájích pro koně s vnitřními boxy. Univerzita Georg-August. Gottingen.
8. JACKSON, J. 2013. Paddock paradise. Star Ridge Publishing. 121 s. ISBN: 0-9658007-8-4
9. JOHN, C. 2007. Mattress for horses. Equestrian. 11 (4). 18-19.
10. KELLEY, B. 2002. The horse doctor is in. Storey Publishing. United States. 389 s. ISBN: 80-7205-133-4
11. KOUKOLÍK, F. 2012. Lidský mozek. Galén. 400 s. ISBN: 978-80-7262-771-4
12. LINDNER, A. 2015. Applied equine nutrition and training. Wageningen Academic Publishers. 132 s. ISBN: 978-90-8686-272-6
13. MCILLWRAITH, C., BERNARD, E. 2012. Equine Welfare. American Association of Equine Practitioner. ISBN: 9781405187633
14. Německý zákon. Nové vydání 2006. Zákon na ochranu zvířat. Německo.

15. O'DONELL, GILLIAN, 2000. Modern Horse Breeding. Quiller Publishing. 160 s. ISBN: 9781840370324
16. ROMANAZZI, T. 2011. Offenstall – Variationen. Radionik Verlag. 110 s. ISBN: 978-3-934441-39-2
17. ROMANAZZI, T. 2009. Der Aktivstall. Radionik Verlag. 58 s. ISBN: 978-3-934441-48-4
18. ROSSET, W. 2015. Equine nutrition. Wageningen Academic Publishers. 696 s. ISBN: 978-90-8686-237-5
19. SCHMIDT, R. 2013. Péče o koně bez chyb a omylů. Brázda. 160 s. ISBN: 978-80-209-0397-6
20. SAASTAMOINEN, M., FRADINHO, M. 2012. Forages and grazing in horse nutrition. Wageningen Academic Publishers. 512 s. ISBN: 978-90-8686-200-9
21. SANKEY, C., et al. 2009. Reinforcement as a mediator of the perception of humans by horses (*Equus caballus*). *Anim Cogn* (2010) 13, 753-764.
22. ŠARAPATKA, B., URBAN, J. 2006. Ekologické zemědělství v praxi. PRO-BIO Šumperk. 502 s. ISBN: 978-80-903583-0-0
23. WEBSTER, J. 2009. Životní pohoda zvířat. Práh. 291 s. ISBN: 978-80-72522644
24. WENDT, M. 2013. Die Intelligenz der Pferde. Cadmos Verlag. ISBN: 978-3-8404-1038-3
25. ZÁLIŠ, N. 1995. 50 let hřebčína Slatiňany. Národní hřebčín Kladruby nad Labem.
26. ZÁLIŠ, N. 2013, Scripta Equestrica No. 2 – Jezdeckví pro vzdělance. CIN Praha. 110 s. ISBN 978-80-905504-4-5

Internetové zdroje:

1. ACTIVE STABLE. 2011. [cit. 2015-03-04]. Dostupné z <www.active-stable.com>
2. AKTIVNÍ STÁJ. 2011. [cit. 2015-01-02] Dostupná z: <www.aktivstall.de>
3. ANON. 2013. [cit. 2015-11-09] Dostupná z: <zdroj: www.unwetter.de>
4. DLG (centrum testování technických a provozních prostředků). 2004. Gross- Umstadt [cit. 2015-10-12] Dostupné z: <www.dlg-akademie.org>
5. LANG, H., 2013. Aktivní prvky. [cit. 2014-09-12] Dostupné z: <www.aktivstall-raitschin.de>
6. SAFARI, P., 2012. Aktivní stáj. [cit. 2015-02-24] Dostupné z <http://jkzizkovec.webnode.cz/aktivni-staj/>
7. ŠVEHLOVÁ, D., 2010. Veterinární příručka. [cit. 2016-02-05] Dostupné z: www.dominika-svehlova.cz
8. TSCHG. 2006. Nařízení o „ochraně zvířat“ rakouského zákona na ochranu zvířat proti týrání. [cit. 2016-01-18] Dostupné z: www.pferdezucht-kaernten.at/pdf/tierschutzgesetz)
9. VAN RUN, M., 2009. Paddock paradise. [cit. 2015-01-02] Dostupné z: <www.paddockparadijs.nl>
10. VYŠÍN, R., 2012. Aktivní stáj. [cit. 2015-03-04] Dostupné z <www.aktivnistaj.cz>